

Jaunystė ant Lenos krantų

Buvusi tremtinė Olesė BURAGAITĖ 2002–2003 metais užrašė savo ir seserų: Justinos, Anelės, Alfonės ir Vitalijos, prisiminimus ir išgyvenimus. Pateikiu prisiminimų santrauką.

Ankstyvą 1941 metų birželio 14-osios rytą tėvelis, žvilgterėjęs pro langą, pamatė provartelių apačią lendantį kareivį: „Manęs ateina!“ Mama susigriebė: „Bėk!“ Kur gi pabėgsi? Kas bus – tas bus, žinojo, kad areštuojami aukštesnės pareigos eję valdininkai, karininkai. Iki 1940-ųjų tėtis Kostas Buragas buvo Sasnavos valsčiaus viršaitis, valdė 30 hektarų žemės, iš jų 15 hektarų jau buvo paimta kariuomenės aerodromo statybai. Atvyko karininkas, keli kareiviai, du valsctiečiai – liudininkai. Perskaitė mūsų šeimos sąrašą ir pareiškė, kad visus išveža į kitą sritį. Sąrašė nebuvo močiutės – tėvelio mamos, jos pavardė pagal antrą vyrą – Matulaitienė. Paklausus, ar negalima kartu paimti ir močiutės, buvo griežtai atsakyta, kad išvežami tik tie, kurie yra sąrašė.

Prikėlė mus, penkias seseris. Vyriausiajai Justinai tada buvo suėję 14 metų, jauniausiajai Vitalijai išvežimo dieną sukako septyneri. Karininko būta užjaučiančio, paklausė, ar pasiėmė miltų. Tėtis atsakė: „Ten nusipirkime“. „Pasiimkit,“ – tepasakė karininkas. Pasiėmė miltų, keletą palčių lašinių. Dar karininko patarti pasiėmė kirvį ir pjūklą.

Sutūpėme kėbule ant ryšulių. Pro ašaras vos žiūrėjome sulinkusią, paplūdusią ašaromis močiutę ir ją prilaikančią pas mus gyvenusią pardavėją Zigmantienę.

Marijampolėje sulaipino į gyvulinį vagoną. Po dviejų dienų šeimos narius perkėlė į kitą vagoną, pas tėvelį liko visos rankinės bagažas, maistas. Buvo nežmoniškai tvanku, visi iš eilės eidavome pakvėpuoti prie praviro langelio. Po trijų dienų traukinys pajudėjo iš Marijampolės. Naujojoje Vilnioje nuo traukinio buvo atkabinti paskutiniai sūstato vagonai, kuriuose buvo atskirti nuo šeimų vyrai.

Kelionėje rimtai sunegalavo mūsų mama. Vagone buvo senukai broliai Laucevičiai. Vienas iš jų – gydytojas. Jie turėjo vaistų. Supratę ligą, mamą išgydė.

Liepos pradžioje išlaipino Bijске, Altajaus krašte. Su savo bagažu išsidėstė ant Bijos upės kranto. Mūsų šeimą, vieną iš paskutiniųjų, kartu su keliomis kitomis baržų

nuplukdė Bijos upe žemyn į Vech Obskojo kiaulių tarybinį ūkį. Patalpino viename namelyje, kur buvo du kambariai. Nusipirkti vietinėje parduotuvėje nieko nebuvo, išskyrus degtukus ir žibalą. Ir tai ne visada. Pradėjome mainus su vietiniais gyventojais. Iš pradžių jie vengė bendrauti, nes buvo perspėti apie atvežamus fašistus nuo Baltijos.

Kostas Buragas – valsčiaus viršaitis

Gavę pirmąjį atlyginimą visi buvo sutrikę. Mama uždirbo 14 rublių. Kaip išmaitinti šešių asmenų šeimą? Į darbą pradėjo eiti ir vyriausioji duktė, keturiolikmetė Justina.

Ankstyvą žiemos rytą mama išėjo parsinešti vandens iš Katunės upės. Besemiant ant rą kibirą ledas įlūžo ir mama atsidūrė lediniame vandenyje. Laikėsi už ledo krašto, kepurnėjos, meldėsi. Namų parėjo sušalusiais kaulų drabužiais. Kartu su mumis gyvenusį Miniauskienę greitai ištrynė kūną spiritu, kurio davė agronomas Veteris, sugirdė karštos arbatos ir mama nesusergo. Taip mes antrą kartą vos per plauką netapome našlaičiais.

Jau baigiantis vasarai kai kurios šeimos pradėjo susirašinėti su atskirtais vyrais, buvusiais Krasnojarsko krašto lageriuose. Miniauskienė ir Ašmonienė sužinojo, kad jų vyrai pirmosios žiemos lageryje neištvėrė. Mūsų tėtis buvo labiau užsigrūdinęs nei kiti, iš mažens pratęs prie darbų. Užsigrūdinimo dar neužtekė, buvo aukštas, namuose svėrė 105 kilogramus, lageryje svoris nukrito iki 67 kilogramų. Kol gyvenome Altajaus krašte, siuntėme jam siuntinius: lašinių, pakeptų svieste miltų, svogūnų. Tėvelis rašydavo laiškus ant likusių pas jį nuotraukų ir siųsdavo lyg atvirlaiškius. Rašyti reikėjo

rusiškai. Vėliau gaudavome laiškus, rašytus ir ant beržo tošies. Po karo iš Lietuvos siuntinių atsiųsdavo giminės ir pažįstami.

1942 metų birželio pabaigoje dalį lietuvių tremtinių surinko ir išvežė. Nepasakė kur. Mūsų kaimynių Ašmonienės ir Miniauskienės šeimos papuolė į Šiaurę, prie Laptevų jūros. Gyvuliniais vagonais vežė į rytus iki Angaros upės. Nuo Čeremchovo garlaiviu „Karl Marks“ atplukdė į Zajarską. Iš ten sunkvežimiais nugabeno prie Lenos upės. Apgyvendino palapinėse. Nebuvo pinigų, nebuvo ir maisto.

Antra rugsėjo pusė. Upe jau plaukė išas. Sutalpino į garlaivį „Maskva“. Kiek per naktį plaukus mus išlaipino krante. Rytė vežimas nugabeno į Turuchtos kaimą Lensko rajone. Įkurdino klubo salėje, miegojome ant grindų, šeimos vienos nuo kitų atsivėrusios ryšuliais. Turuchtoje jau radome tremtinių: suomių ir vokiečių.

Dirbti teko miške. Tremtiniai, neturėdami jokių kitų maisto atsargų, kentėjo tikrą badą. Uždirbdavo čia kiek daugiau nei Altajuje, bet pinigų vos užtekėdavo maistui, skirtam pagal korteles išsipirkti. Darbas buvo sunkus ir pavojingas.

1944 metų žiemą vieną iš mano seserų Buragaičių užgriuvo medis sausuoju. Sužalotą stuburą teko gydyti apie tris mėnesius. Vladui Miliušui krintanti šaka sulaužė raktikaulį. Nuolat persekiojo alkis. Dirbdami apie nieką negalvojome, tik apie duoną. Kankino ir neįprasti mums šalčiai, vasarą temperatūra pakildavo iki 50 laipsnių, kamuodavo uodai, mašalai.

Gyvenantys ir dirbantys Turuchtoje galėjo valgykloje nusipirkti sriubos, bet jos visiems norintiems neužtekėdavo. Virėjos, dalijančios sriubą, eilės nepaisydavo. Vieną dieną stovinčiam prie pat langelio Miliušui sriubos neužtekė ir jis karčiai ištare: „Nieko, bus ir mūsų gatvėje šventė...“ Tos pačios dienos vakarą jis buvo areštuotas ir išvežtas į rajono centrą Muchtują (dabar – Lenskas). Iš ten netrukus atėjo žinia, kad Miliušis miręs. Neaišku, kaip mirė ir kur palaidotas.

Po Miliušio mirties kartą komendantas iš NKVD pasiūkė Miliušienę ir sako: „Žinau, kad turi aukso. Privalai jį atiduoti karo reikalam, o

jei kam nors prasitarsi, bus kaip vyrui“. Miliušienė nuvežė komendantui du auksinius laikrodžius. Taip „nusipirko“ sau, o gal ir vaikams, gyvybę.

Tremtinių gyvenimo sąlygos Turuchtoje buvo labai sunkios. Žiemą nepaprastai šalome. Vandeni tempdavome iš Lenos upės. Krantas aukštas ir status, be to iki barako reikėjo nešti apie 300 metrų. Apie trejus metus patyrėme tikrą badą. Vaikai paplavę krūvose rinko bulvių lupenas. Virėme sriubą ne tik iš balandų, dilgėlių, bet ir iš visai nepažįstamų žolių. Virdavome košę iš laukinių tulpių svogūnėlių, kepdavome blynelius iš meškauogių. Slapta rinkdavome po jėvą pūtę likusias laukuose varpas, sugrūdėdavome ir iš šių pusiau miltų su ašakomis virdavome kukulius, kurių mamos įdėdavo vaikams, išvykstantiems dirbti į atokesnius miškų ūkio poskyrius.

Nedideliame Turuchtos kolūkyje buvo auginamos bulvės ir javai. Grūdai buvo laikomi tik po stogu. Vieną naktį mama išsiruosė tų grūdų parsinešti. Ji buvo labai religinga, bet nelaikė tai nuodėme, mes buvome valdžios apiplėšti ir gynėmės nuo bado. Mamą sučiupo sargas, paskui teisme teisė. Atseikėjo trejus metus kalėjimo. Iš karto neišvežė į lagerį, iš Muchtijos paleido į namus – laukė, kol Lena pajudės ledai. Kai ledai pajudėjo, baigėsi karas. Ta proga paskelbė amnestiją ir mama liko su dukrelėmis.

Kad ir kaip tremtiniai stengėsi išlikti, netektys neaplenkė mūsų būrio. Pirmiausia sirgusios džiova mirė dvi seserys Alina ir Nijolė Kundrotaitės, vėliau džiova nusinešė Šiaučiušienę, buvęs Lietuvos studentas Marius Milevičius, Jakimavičius (tėvas), Laužadis (tėvas), vyras su žmona Jočina, Baltrus ir Marija Miliušiai, Ruslanderio abu tėvai ir žmona, šešiolikmetis Juozas Lazauskas, Christausko motina mirė dar kelionėje Osetrove. Jų palikai amžiams liko Sibire. Dauguma jų palaidoti Turuchtos miškelio kapinėse, o ten, jau mums išvykus, siautė gaisras. Išdegė kapinėse augę medžiai, gaisras sulėgino visus kauburėlius.

1947 metų rudenį miškų ūkis iš Turuchtos persikėlė į Nijų – apie 20 kilometrų upe aukšty. Ten buvo perkelta dalis tremtinių, persikėlė ir dalis vietinių gyventojų. Iš visų tautybių tremtinių mokslo

labiausiai siekė lietuviai. Baigę Muchtijos ar Nijos vidurines mokyklas, toliau mokėsi Jakutsko pedagoginiame institute. Kai kurie lietuviai mokėsi įvairiuose technikuose, Pranas Porutis – dailės techniku.

Frontui nuslinkus į Vakarus, pradėjome gauti laiškus ir siuntinius iš Lietuvos. Sužinojome, kad močiutė, nesulaukusi iš mūsų žinutės, mirė 1944 metų rudenį.

1952 metais, baigusi mokytojų institutą, buvau paskirta į tolimąją Šiaurę už poliarinio rato. Trejus metus išgyvenau Kazačėje (dabar Verchojansko rajonas). Po to atsidūriau Zyriankoje Verchne – Kolymos rajone. Penkerius metus ten gyvenant neteko valgyti šviežių bulvių ir svogūnų, gerti tikro pieno ar suvalgyti bent vieną kiaušinį. Jei gaudavome kokį svogūną, tai jo griežinėliais trindavome dantenais. Pagaliau gavau matematikos mokytojos vietą Nijos vidurinėje mokykloje. Ten gyveno išteklėjusios dvi vyresnės seserys, mama ir lageriuose likęs gyvas tėvelis.

Mūsų šeimos nariai vienas po kito grįžo Lietuvon. Savuose namuose apsigyventi neleido – ten buvo įsikūrusi Vinčų kolūkio kontora, parduotuvė, gyveno kelios šeimos. Alfonė su savo šeima grįžo pusmečiu anksčiau ir įsidarbino Kauno rajono Ežerėlio vidurinėje mokykloje. Pas ją apsigyveno tėvai. Vėliau jie nusipirko namelį Garliavoje ir priėmė grįžusias Anelės ir Justinos šeimas.

Grįžau drauge su tėvais ir seserimi Vitalija. Jokio atsakymo ir pasiūlymo iš Švietimo ministerijos negavau. Susiradau darbą Kaišiadorių rajono Gegužinės septynmetėje mokykloje. Vietos valdžiai ir saugumui išsiaiškinus, koks „liaudies priešas“ įsitaisė jų rajone, man pareiškė, kad neturiu teisės gyventi Lietuvoje. Susirinkimuose buvau linksniuojama „buože“ ir „liaudies priešu“. Iškviatė į Kaišiadorių saugumą, siūlė bendradarbiauti. Sakė, jei nesutiksiu, turiu tuoj pat išvykti iš Kaišiadorių rajono. Išvažiavau pas tėvus į Garliavą, gyvenau neprisiregistravusi ir be darbo. Neregistravo ir sesers Anelės su vyru. Prisiregistruoti mums pavyko tik kai davėme kyšį. Susiradau darbą Marijampolės rajono Padovinio aštuonmetėje mokykloje. Išdirbau 32 metus, kol išėjau į pensiją.

Parengė
Aleksandras JAKUBONIS